

Perkembangan Politik Malaysia Pasca PRU-12: Satu tinjauan menerusi perspektif Etnosentrisme

Malaysia's Political Development in the Post GE-12: a review from Ethnocentrism perspectives

MOHD IRWAN SYAZLI SAIDIN & BALQIS BAZILAH OTHMAN

ABSTRAK

Kedinamikan politik Malaysia terserlah setiap kali menjelang musim pilihan raya. Kerencaman latar belakang masyarakat Malaysia menjadikan persaingan politik yang berasaskan garis perkauman, identiti, kelompok etnisiti dan agama yang bersifat ekstrem semakin popular dalam kalangan elit dan pendokong parti politik. Hal ini berlarutan ketika PRU-12 sehingga ke PRU-14, di mana perspektif etnosentrisme telah meningkat secara dramatik dengan setiap isu dan perkara yang berlaku di peringkat setempat mahupun nasional dijadikan hujah politik berlandaskan justifikasi perkauman dan agama. Perkembangan media sosial secara tidak langsung turut memainkan peranan signifikan dalam menyebarkan elemen etnosentrisme di Malaysia. Kajian ini menganalisis perkembangan politik etnosentrisme di Malaysia secara kualitatif menerusi analisis dokumen dan pemerhatian tidak langsung dengan mengambil contoh isu dan peristiwa dominan yang berlaku diantara tahun 2008-2018, dan bagaimana ianya mempengaruhi pola pengundian pilihan raya dalam tempoh tersebut. Manipulasi isu penggunaan kalimah Allah, polemik pengiktirafan UEC, tuntutan HINDRAF dan IFC oleh elit politik dilihat telah mempengaruhi sentimen pengundi bukan Melayu, khususnya dari segi pengurangan sokongan terhadap Barisan Nasional yang memiliki parti-parti komponen berasaskan kaum. Politik etnosentrisme turut mempengaruhi sentimen pengundi Melayu di mana sokongan terhadap UMNO dan PAS selaku parti politik berasaskan eksklusiviti kelompok Melayu Islam dilihat tidak mengalami perubahan ketara malah semakin kukuh bagi ketiga-tiga siri PRU-12, 13 dan 14 sekaligus mengekalkan status quo parti-parti tersebut sebagai parti teras Melayu-Islam di Malaysia. Kajian ini menyimpulkan bahawa politik etnosentrisme sukar digugat di Malaysia, selagi mana isu-isu berasaskan kaum dan agama menjadi 'propaganda' kempen politik dan ianya memberi kesan terhadap kesepaduan antara kaum untuk jangka masa panjang.

Kata kunci: Etnosentrisme; politik Malaysia; sentimen; pengaruh; pasca PRU-12,

ABSTRACT

The dynamics of Malaysian politics was evident prior to every election seasons. The complexity of Malaysians' background has created extreme political competition that is centered around racial lines, identity, ethnicity and religious groups. During GE-12 to GE-14, ethnocentrism perspectives dramatically increased with every local and national issues were politically argued based on racial and religious justification. The development of social media also indirectly played a significant role in disseminating the perspectives of ethnocentrism. This study qualitatively examines the development of ethnocentrism politics in Malaysia through document analysis and indirect observations, based on the examples of selected dominant issues and events that occurred between 2008-2018, and how they affected voting pattern in each elections during that period. Among the issues, the manipulation involved the use of Allah (word), the polemics of UEC recognition, the HINDRAF and IFC demands seem to influenced the sentiment of non-Malay voters, specifically in terms of declining support for Barisan Nasional and its race-based component parties. Political ethnocentrism also influenced the Malay voters in which support for UMNO and PAS did not change significantly, and even firmed for the past GE-12, 13 and 14, as well as maintained these parties' status quo as the core parties for the Malays and Muslims in Malaysia. This study concludes that as long as racial and religion based issues serve the 'propaganda' for party campaigns, the politics of ethnocentrism will remain unbreakable and impact the long term prospect for inter-racial unity in Malaysia.

Keywords: Ethnocentrism; Malaysian politics; sentiment; influence; post GE-12

PENGENALAN

Pilihan raya merupakan elemen signifikan dalam menentukan tahap demokrasi di sesebuah negara. Pilihan raya memberi hak dan legitimasi kepada warganegara untuk menentukan parti politik dan pemimpin yang memegang kuasa pentadbiran negara. Sejak kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu pada 31 Ogos 1957, Pilihan Raya Umum (PRU) telah dijalankan secara konsisten dan berkala untuk setiap tempoh lima tahun. Pilihan Raya Umum Ke-14 (PRU-14) pada Mei 2018 telah menyaksikan Barisan Nasional (BN) mengalami kekalahan terbesar dalam sejarah pemerintahannya. Kekalahan ini berlanjutan dalam beberapa siri Pilihan Raya Kecil (PRK) pasca PRU-14 sehingga menimbulkan persoalan berhubung perubahan pemikiran dan perspektif masyarakat yang dilihat menyumbang kepada kekalahan BN. Keputusan PRU-14 ini juga telah mengubah landskap politik Malaysia malah dianggap sebagai fenomena ‘politik baru’ yang memberi implikasi terhadap perkembangan demokrasi di Asia Tenggara (Chin 2020; Dettman 2020; Mohd Mahadee et. al 2020; Mohammad Agus & Shah Mohd Akmal 2019; Weiss 2020).

Dominasi BN dalam politik Malaysia selama beberapa dekad pra PRU-14 berkait rapat dengan amalan politik hegemoni dan perkauman, permuafakatan, pecah dan perintah, pengawalan serta pembangunan (Case 2017; Saravanamuttu 2016). Hal ini ditambah pula dengan pendekatan ‘*opportunist*’ pemimpin politik BN dalam mencanai setiap dasar dan polisi pemerintahan populis mereka menerusi penaungan politik elit-elit kaum yang kuat. Pengekalan praktik feodal mahupun neo-feodal yang dikonstruksi dengan berkesan dalam sosiopolitik, ekonomi dan budaya setiap kaum yang diwakili oleh parti-parti komponen ternyata berjaya memupuk nilai kesetiaan ahli yang tinggi. Hasilnya hegemoni BN pra PRU-14 berjaya dipupuk apabila beberapa tindakan ahli politik dalam kalangan parti komponen BN yang bertentangan dengan amalan demokrasi tidak dianggap sebagai suatu kesalahan, malah ianya dianggap pula sebagai satu nilai perdana dan biasa dalam sistem demokrasi ala-Malaysia (Detmann & Weiss 2018; Muhamad Nadzri 2018).

Melihat kepada keputusan PRU-13 pada Mei 2013, prestasi BN jelas menunjukkan kemerosotan berbanding PRU-12 dari aspek jumlah kerusi yang dimenangi di parlimen. Pasca PRU-12 pada tahun 2008 pula memperlihatkan usaha BN yang telah membelanja besar bagi tujuan menarik sokongan rakyat terhadap parti tersebut dengan meningkatkan

kempen mereka termasuk penggunaan media sosial baharu. Walaubagaimanapun, BN bukan sahaja gagal mempertahankan prestasi mereka malah buat pertama kalinya telah tewas undi popular secara keseluruhan (Jamaie et al. 2014). Implikasi PRU-12 menyaksikan politik kontemporari Malaysia bukan sahaja sedang bergelut menghadapi cabaran keutuhan perpaduan yang semakin meruncing dalam kalangan rakyat berbilang kaum, malah terpaksa berhadapan dengan krisis kestabilan gabungan parti politik sedia ada yang sering terancam dengan praktik ‘lompat parti’.

Artikel ini berhujah bahawa prestasi lemah pemeritahan BN beberapa tahun yang lalu bukan semata-mata kerana susun atur dan strategi percaturan politik semasa pilihan raya atau soal keberkesanan kempen parti pembangkang tetapi turut melibatkan perubahan jangkaan sosial dan persepsi politik pengundi terhadap elemen etnosentrisme bermula selepas PRU-12 dan berlarutan sehingga PRU-14. Artikel ini juga menganalisis pengaruh etnosentrisme menerusi beberapa isu terpilih yang menjadi sasaran manipulasi elit politik dalam usaha meraih sokongan kaum dan kelompok tertentu di Malaysia terhadap pola pengundian pilihan raya pasca PRU-12. Artikel ini mengaplikasikan pendekatan kualitatif iaitu kaedah analisis kandungan, pemerhatian tidak langsung dan kajian kepustakaan melalui rujukan buku, jurnal dan laporan akhbar. Kaedah analisis kandungan dan pemerhatian tidak langsung dimanfaatkan untuk mendalami perspektif politik etnosentrisme dan menjawab persoalan sejauhmana ianya mempengaruhi pola pengundian dan perkembangan politik Malaysia pasca PRU-12 sehingga PRU-14. Terdapat empat bahagian utama yang dibincangkan dalam artikel ini. Pertama, berhubung definisi dan konsep etnosentrisme yang digarap menerusi sumber-sumber akademik terpilih. Kedua, berhubung latar belakang masyarakat majmuk dan perkaitannya dengan etnosentrisme di Malaysia. Ketiga, berkaitan dengan bentuk dan elemen etnosentrisme yang menjadi sasaran manipulasi elit politik di Malaysia. Keempat, implikasi fahaman etnosentrisme terhadap perkembangan kontemporari politik Malaysia dan yang terakhir beberapa kritikan penulis terhadap amalan politik etnosentrisme di Malaysia.

DEFINISI DAN KONSEP ETNOSENTRISME

Di antara sarjana yang membincangkan konsep etnosentrisme adalah William Graham Sumner

menerusi buku beliau yang berjudul 'Folkways' (1960). Berakar umbi daripada konsep etimologi etnosentrik, beliau berhujah dan mendefinisikan etnosentrisme sebagai pandangan yang melihat kumpulan sendiri adalah pusat kepada segala-galanya dalam kehidupan sosial dan perspektif terhadap kumpulan yang lain pula diukur dan dilihat dengan mengikut pandangan kumpulan atau kelompok sendiri. Setiap kumpulan ini akan memupuk rasa kebanggaan kumpulan sendiri, merasa kumpulan mereka unggul, dan memuliakan Tuhan dan kepercayaan sendiri dengan memandang rendah kelompok-kelompok lain. Menurut Sumner (1960: 13),

Ethnocentrism is the technical name for this view of things in which one's own group is the center of everything, and all others are scaled and rated with reference to it. Folkways correspond to it to cover both the inner and the outer relation. Each group nourishes its own pride and vanity, boasts itself superior, exalts its own divinities, and looks with contempt on outsiders. Each group thinks its own folkways the only right ones, and if it observes that other groups have other folkways, these excite its scorn.

Berdasarkan definisi oleh Sumner tersebut, boleh difahami bahawa etnosentrisme merujuk pada pendirian sesuatu kelompok bahawa pandangan atau penilaian ahli didalamnya adalah tunjang dan menjadi titik rujukan kepada persepsi dan idea-idea individu lain. Etnosentrisme turut menggariskan kebudayaan sendiri adalah lebih tinggi daripada kebudayaan kelompok lain yang wujud (Chang & Cheng 2011). Seterusnya, kebudayaan asing tersebut dinilai melalui kaca mata kebudayaan sendiri dan setiap aspek yang tidak sama atau berbeza akan dianggap rendah dan lemah. Ringkasnya, fahaman etnosentrisme adalah kecenderungan sekelompok kumpulan etnik untuk melihat kumpulan mereka lebih baik, unggul dan 'elitis' berbanding kumpulan etnik yang lain. Bukan itu sahaja, mereka juga melihat kumpulan etnik lain dari perspektif mereka sendiri, menerima kumpulan etnik mereka sendiri dan menolak kumpulan etnik yang berbeza dengan kumpulannya.

Terdapat pelbagai jenis atau bentuk yang boleh dikaitkan dengan etnosentrisme sama ada dari segi budaya, bahasa, agama dan kepercayaan. Beberapa faktor khusus juga dilihat sebagai pendorong kepada perkembangan politik etnosentrisme. Pertama, prasangka sosial iaitu sikap negatif yang ditujukan kepada seseorang berdasarkan perbandingan dengan kumpulan atau parti politik sendiri. Kedua, sterotaip di mana satu pandangan dan kepercayaan

seseorang terhadap orang lain sering dipengaruhi oleh pengetahuan dan pengalaman yang terhad. Ketiga, batasan jarak sosial iaitu satu lagi aspek prejudis sosial yang menunjukkan tahap penerimaan minima sekelompok masyarakat dalam hubungan yang berlaku di antara mereka (Sumner 1960).

ETNOSENTRISME DAN MASYARAKAT MAJMUK DI MALAYSIA

Menurut Furnivall (1994), masyarakat majmuk terdiri daripada pelbagai kaum yang mempunyai kebudayaan, agama, bahasa dan adat resam tersendiri. Walaupun pelbagai kaum berganding bahu di bawah sistem politik yang sama tetapi kehidupan mereka adalah berasingan dan interaksi sosial dalam kalangan mereka amat berkurangan dan hubungan mereka hanya terbatas kepada urusan ekonomi dalam jual beli sahaja. Pembahagian tugas dan fungsi sosial kebiasaannya dilakukan atas pertimbangan garis-garis etnisiti. Idea Furnivall mengenai masyarakat majmuk telah banyak dibincangkan oleh tokoh-tokoh sosiologi yang terkemudian. Shamsul Amri Baharuddin (1996) umpamanya telah memberikan satu analisis yang panjang lebar mengenai konsep ini iaitu masyarakat majmuk sebagai masyarakat yang mempunyai pelbagai yang kepentingan bersama tetapi tidak bersatu disebabkan perbezaan budaya, perpecahan sosial dan perselisihan. Dari segi politik pula, masyarakat majmuk turut dilihat dari sudut kepelbagaian parti politik yang mewakili kelompok tertentu yang mempunyai identiti dan kebudayaan yang tersendiri. Namun demikian, terdapat juga sarjana seperti Gullick dan Gale (1986) yang berpendapat bahawa masyarakat majmuk itu boleh wujud atas dasar konflik dan paksaan, bukan atas dasar nilai bersama seperti yang berlaku di negara-negara Balkan di Eropah pasca kejatuhan Kesatuan Soviet dan Republik Yugoslavia.

Di Malaysia, pembentukan masyarakat majmuk dikesan bermula apabila kemasukan besar-besaran imigran dari luar kawasan Melayu Nusantara (*Malay Archipelago*). Proses ini berterusan sehingga penjajahan British di Tanah Melayu tamat secara rasmi pada 1957. Bukan itu sahaja, penyertaan Sabah dan Sarawak dalam Persekutuan Tanah Melayu (selepas itu menjadi Malaysia) yang mempunyai pelbagai latar belakang etnik peribumi seperti Bajau, Kadazan-Dusun, Murut, Iban, Bidayuh, Kelabit, Melanau dan lain-lain dalam proses pembentukan negara Malaysia turut menambah kerencaman

lapisan identiti warganegara Malaysia. Kewujudan kepelbagaian kelompok ini menjadikan Malaysia sebagai sebuah negara yang kaya dengan budaya, adat resam, bahasa dan latar belakang kebudayaan yang rencam (Abd Aziz et al. 2017).

Bagi memastikan kelangsungan penguasaan politik dan ekonomi pra kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu, pihak British telah melaksanakan dasar “pecah dan perintah” dalam pentadbirannya. Peranan pentadbiran British dalam mewujudkan masyarakat berbilang kaum dan dasar diskriminasi juga telah menyumbang kepada berlakunya kepincangan perpaduan antara kaum terbesar di Tanah Melayu iaitu kaum Melayu, Cina dan India (Ishak 2010). Secara keseluruhannya, pelaksanaan dasar “pecah dan perintah” ini telah menjadi strategi yang paling berkesan dan efektif untuk menghalang kelompok-kelompok berlainan di Tanah Melayu untuk berinteraksi secara natural sesama mereka pada ketika pemerintahan British, di mana ianya yang menjadi faktor utama kerapuhan perpaduan antara kaum. Dasar “pecah dan perintah” yang digagaskan oleh kolonial British telah menyebabkan masyarakat di Tanah Melayu yang terdiri daripada pelbagai kaum berpecah dan dimanipulasi mengikut kepentingan strategik kerajaan Britain.

Menurut Ishak (2010), kaum-kaum utama yang wujud pada masa itu yang terdiri daripada tiga kelompok utama iaitu Melayu, Cina dan India dikelaskan mengikut jenis pekerjaan dan sistem pendidikan yang berbeza-beza. Melalui dasar ini, kaum Melayu ditempatkan di kawasan luar bandar yang kebanyakan terlibat dengan sektor pertanian dan perikanan dengan menjadi nelayan dan petani. Manakala kaum Cina pula menetap di kawasan bandar dan menguasai sebahagian aktiviti ekonomi dan peruncitan serta melibatkan diri dalam bidang perlombongan bijih timah dan arang batu. Majoriti masyarakat India pula tinggal dan bekerja di pinggir bandar di kawasan khas perladangan sebagai penggerak utama industri getah. Pada peringkat ini, perspektif etnosentrisme dilihat sudah mula muncul apabila terdapat sebilangan masyarakat petani berbangsa Melayu, peniaga Cina dan juga buruh ladang berketurunan India merasa curiga di antara satu sama lain serta tidak berkomunikasi secara langsung – hasil konstruksi sosial daripada dasar yang diterapkan oleh British. Seterusnya, dasar ini telah menyebabkan perpaduan dan perasaan saling ingin hidup bersama tidak berlaku di Tanah Melayu (Ishak 2010).

Struktur demografi masyarakat Malaysia yang terdiri daripada pelbagai identiti telah melahirkan banyak pertubuhan politik dan persatuan sosial dan ekonomi yang berasaskan kepentingan kelompok kaum dan agama. Secara tidak langsung, ianya telah melahirkan perspektif etnosentrisme yang turut disokong oleh rasa syak wasangka yang konsisten di antara satu sama lain. Hal ini dikatakan demikian kerana fokus pertubuhan dan persatuan berasaskan identiti ini hanya memperjuangkan ‘survival’ kelompok dan kaum tertentu sahaja. Parti-parti politik yang menjadikan perjuangan kemandirian kaum sebagai matlamat seringkali dilihat mengeksploitasi perbezaan yang wujud di Malaysia sehingga menimbulkan rasa tidak puas hati yang ketara antara satu kaum dengan kaum yang lain.

BENTUK ETNOSENTRISME YANG TERDAPAT DI MALAYSIA

Perkembangan umum politik Malaysia banyak dibayangi oleh politik perkauman dan agama yang seolah-olah tidak berkesudahan. Isu agama dan kaum sering dimomokkan oleh elit politik menerusi pelbagai medium untuk mewujudkan tanggapan bahawa terdapat ancaman terhadap ‘survival’ sesuatu kaum. Jarang sekali isu-isu politik di Malaysia di bahas secara konsisten bersandarkan kepada hal yang berkaitan dengan isu sejagat seperti pekerja, ekonomi dan lain-lain lagi yang tidak berkaitan dengan kaum. Golongan pemimpin politik tidak terlepas daripada mengambil kesempatan ini untuk menggunakan isu kaum dan agama bagi menarik perhatian rakyat. Disebabkan isu kaum dan agama sering menjadi isu utama yang dimainkan, hal ini telah menyebabkan pemikiran sesetengah kaum di Malaysia yang menganggap ‘survival’ kaum mereka mesti dipertahankan dengan sokongan padu parti politik berasaskan kaum. Situasi ini secara tidak langsung telah membina perspektif etnosentrisme yang kuat dan berkembang di Malaysia berasaskan dua bentuk iaitu kaum dan agama (Mohd Ridhuan 2015).

Stereotaip kaum dan etnik turut mempengaruhi percaturan politik negara. Parti politik yang berasaskan kaum yang dibangunkan pasca kemerdekaan telah menyebabkan persaingan politik yang tidak sihat kerana keutamaan setiap parti politik adalah memperjuangkan agenda dan kepentingan kaum masing-masing (Syed Husin 2015). UMNO dengan perjuangan bangsa Melayu, MCA dengan

perjuangan bangsa Cina, MIC dengan perjuangan bangsa India dan PAS dengan perjuangan untuk mewujudkan sebuah negara Islam yang menyeluruh (Nazri et al. 2011). Kesan secara tidak langsung daripada kewujudan segmentasi dalam politik perkauman ini menyebabkan perkembangan elemen etnosentrisme dalam ruang pemikiran di antara kaum serta jurang perpaduan yang tidak bertambah akrab.

Sejak keputusan PRU-12 diumumkan, pelbagai isu dan masalah telah timbul. Perkara yang paling dibimbangi ialah terdapat sebahagian daripada isu-isu tersebut yang boleh membawa kepada perpecahan dan terjejasnya hubungan antara kaum di Malaysia. Bukan sahaja isu kaum, malah isu agama juga sering menjadi bahan provokasi pihak-pihak berkepentingan dalam menuntut hak kaum, agama dan gender tertentu. Isu sensitif yang timbul dapat mewujudkan pola hubungan sosial yang tidak harmoni antara kaum dan agama dalam konteks masyarakat majmuk di Malaysia (Nazri, et al. 2011). Berkenaan mempolitikkan isu agama, isu kedudukan Islam sebagai agama rasmi dilihat sering menjadi perbincangan tertutup. Menurut Mansor (2010), keistimewaan yang diberikan kepada masyarakat bumiputera adalah adil kerana sumbangan sejarah dan sikap mereka. Secara ringkasnya, sebab-sebab tersebut merangkumi peranan dan keperibadian dalam pembentukan negara, sumbangan dalam menubuhkan tamadun serantau dan jasa orang Melayu dalam mempertahankan kawasan Tanah Melayu daripada ancaman luar dan penjajahan serta sikap berlapang dada dan muhibah orang Melayu dalam menerima kaum lain sebagai warganegara.

Tuntasnya, fahaman etnosentrisme di Malaysia boleh dikatakan sebagai fanatik kaum dan agama yang merupakan persepsi yang dipegang oleh setiap individu dalam dua kategori ini yang menganggap budaya mereka lebih baik daripada budaya lain, juga menganggap cara hidup dan kepercayaan kelompok mereka sebagai yang terbaik. Budaya politik feudalisme atau penaung-dinaung juga dilihat sebagai salah satu faktor yang mendorong sesuatu kelompok kaum cenderung terhadap perspektif etnosentrisme. Bentuk politik etnosentrisme di Malaysia kekal dengan peranan parti politik yang berasaskan kaum dan agama serta bagaimana isu-isu bersangkutan kaum dan agama ini menjadi 'propaganda' kempen politik menjelang pilihan raya. Bahagian berikutnya menganalisis bagaimana elemen etnosentrisme mempengaruhi pola pengundian pada tiga siri pilihan raya yang berbeza

iaitu PRU-12, PRU-13 dan PRU-14 di Malaysia.

PENGARUH ELEMEN ETNOSENTRISME TERHADAP PERKEMBANGAN POLITIK MALAYSIA PASCA PRU-12 SEHINGGA PRU-14

Memahami sejarah perjalanan politik dan pilihanraya di Malaysia, jelas sekali sifat fanatik kaum dan agama yang terkait dengan elemen etnosentrisme dilihat sebagai salah satu faktor yang mampu memberi pengaruh besar terhadap pola pengundian. Gaya 'politik lama' yang memanipulasi isu-isu kaum dan agama oleh elit politik pasca PRU-14 juga seakan tenggelam timbul sama seperti yang berlaku pada PRU-13 dan PRU-12. Melihat kepada PRU-12, ianya agak unik berbanding beberapa siri pilihan raya umum yang lepas. Hal ini dikatakan demikian kerana lima buah negeri telah berjaya dikuasai oleh parti pembangkang iaitu negeri Pulau Pinang, Kedah, Perak, Selangor, Kuala Lumpur termasuk Kelantan yang terus dikuasai oleh PAS. Meskipun pilihan raya umum 1969 turut dianggap sengit tetapi realitinya ianya masih tidak mampu mengatasi keputusan pilihan raya umum 2008 dimana BN telah kehilangan majoriti 2/3 kerusi parlimen buat kali pertama apabila hanya memenangi 140 kerusi berbanding 82 kerusi oleh pakatan pembangkang, Pakatan Rakyat (PR) yang terdiri daripada Parti Keadilan Rakyat (PKR), Parti Tindakan Demokratik (DAP) dan Parti Islam se-Malaysia (PAS). BN dilihat goyah apabila PR hanya memerlukan antara 30 hingga 40 buah kerusi untuk membentuk kerajaan melalui majoriti mudah (Amer et al. 2011).

Sesuatu yang jelas selepas PRU 2008 adalah, politik etnosentrisme berasaskan perkauman dan agama di Malaysia seakan-akan hanya bertukar kulit. Ianya masih kekal dimanipulasi dalam 'politik baru' tetapi dalam versi yang berbeza. Dalam menerangkan fenomena ini, rentetan peristiwa yang mewarnai politik Malaysia selepas itu masih lagi berbau perkauman. Sebagai contoh, kes tuntutan HINDRAF, penggunaan kalimah Allah dalam penerbitan buletin gereja, penubuhan *Inter Faith Commission* (IFC), pembakaran beberapa gereja di sekitar Lembah Kelang dan seterusnya isu-isu lain yang ditimbulkan atas nama kebebasan beragama dan nilai demokrasi sejagat. Jika diamati secara sepintas lalu, nadanya lebih lembut dengan penyampaian yang berbeza dari kebiasaannya. Sedangkan apa yang

berlaku jika diteliti secara dekat adalah sesuatu yang bersikap sinikal dan dibentuk berasaskan perspektif kaum yang semakin ekstrem.

Seterusnya, PRU-13, yang dianggap antara tersengit dalam sejarah pilihan raya umum di Malaysia, malah disifatkan sebagai 'ibu' kepada kesemua 14 PRU yang telah diadakan walaupun tidak berlaku peralihan kuasa. Pasca PRU-13 turut tidak terlepas daripada elemen politik etnosentrisme. Walaupun dalam PRU-13 ini BN berjaya mengekalkan status quo di peringkat nasional dengan memenangi 133 kerusi parlimen dan 275 kerusi Dewan Undangan Negeri (DUN) namun parti tersebut turut mengalami penurunan penguasaan jumlah kerusi secara keseluruhan. BN juga gagal mendapat majoriti dua pertiga kerusi parlimen selain tumpas di Pulau Pinang, Selangor dan Kelantan. Lebih menarik apabila PR berjaya menguasai 12 daripada 14 kerusi parlimen di kawasan bandar bagi beberapa ibu negeri utama. Keputusan PRU-13 menunjukkan bahawa 'tsunami politik bandar' berlaku disebabkan oleh faktor akses pengundi bandar kepada sumber maklumat politik daripada media alternatif seperti *Facebook*, *Twitter*, laman web, blog dan juga beberapa medium lain melalui aplikasi yang terdapat dalam telefon pintar di samping faktor sokongan padu pengundi etnik Cina bandar dan sokongan golongan profesional dan pengundi muda kepada PR.

Terdapat beberapa ciri utama yang sering digunakan untuk menggambarkan 'politik lama'. Menurut Muhamad Takiyuddin & Sity Daud (2016), antara ciri utama politik lama di Malaysia ialah politik perkauman, politik kawalan, politik pernaungan, politik pembangunan, politik dominasi institusi, politik feodal dan politik ketakutan. Ciri-ciri praktikal politik ini dapat dilihat pada pasca PRU-13 yang menunjukkan pembalikkan kepada amalan 'politik lama' di Malaysia. Amalan politik perkauman yang melibatkan penggunaan sentimen identiti dan 'survival' kelompok yang amat kuat sememangnya berkait rapat dengan perspektif etnosentrisme. Dalam konteks nasional, PRU-13 merupakan PRU yang paling sukar diramal dalam sejarah politik negara hasil daripada berlakunya peralihan undi secara berterusan sejak PRU-12 oleh pengundi Cina dan India kepada PR. Berlaku perubahan undi kaum Melayu yang terus meningkat kepada BN semasa PRU-12 dan PRU-13. Justeru itu, pengundi Melayu dilihat terus menjadi tonggak kepada kemenangan BN selain daripada undi kaum Bumiputera di Sabah dan Sarawak. Jika dikecilkan

skop demografi, pola pengundian etnik Melayu adalah berbeza mengikut lokasi iaitu negeri, geografi, bandar dan luar bandar yang merangkumi pinggir pantai, kawasan pertanian seperti ladang getah dan sawah padi dan pedalaman, dan juga mengikut kelas sosial, ekonomi dan tahap pendidikan, kelas elit atau kelas atasan, kelas pertengahan, dan kelas bawahan atau pekerja yang berpendapatan rendah. Namun demikian, sifat ketaksuban terhadap kaum sendiri tetap menjadi menjadi faktor utama yang menyumbang kepada pola pengundian dalam PRU-12 dan PRU-13 (Junaidi et al. 2015).

Buktinya, sokongan padu pengundi Melayu kepada BN yang ditunjangi UMNO adalah disebabkan dengan polemik dan kekusaran etnik Melayu terhadap ancaman terhadap keutuhan hak dan keistimewaan orang Melayu jika diperintah oleh orang bukan Melayu (Funston 2018). Dalam konteks BN, UMNO menjadi penyelamat kepada status quo BN sebagai kerajaan pusat kerana mendapat jumlah kerusi parlimen yang terbanyak dalam gabungan parti pemerintah malahan mengalami peningkatan penguasaan jumlah kerusi parlimen antara PRU 2008 (79 kerusi) berbanding PRU-13 (88 kerusi). Pola pengundian semasa PRU-12 dan PRU-13 jelas menunjukkan kedudukan UMNO yang terus dominan dan berpengaruh dalam kalangan parti-parti komponen BN dan juga para pengundi setianya di Malaysia. Hal ini sekaligus mengekalkan budaya 'politik lama' yang turut diwarnai dengan elemen politik etnosentrisme menerusi beberapa isu tegang yang berlaku sepanjang pasca PRU-13. Isu dan polemik penggunaan kalimah Allah sebagai contoh telah menonjolkan keagresifan parti berhaluan Islam dan kumpulan NGO konservatif Melayu. Rentetan isu ini telah menyebabkan Jabatan Agama Islam Selangor (JAIS) bertindak merampas sejumlah 351 naskah Bible versi Bahasa Melayu dan bahasa Iban yang mengandungi kalimah Allah dalam serbuan di premis Persatuan Bible Malaysia di Jalan Gasing, Petaling Jaya (Che Hamdan & Ahmad Fauzi 2016).

Pada bulan Oktober 2013, Mahkamah Rayuan telah membuat keputusan melarang akhbar *The Herald* untuk menggunakan kalimah Allah dalam penulisan bahasa Melayu sekali gus membatalkan keputusan yang dibuat oleh Mahkamah Tinggi. Hal ini juga mewujudkan protes daripada golongan Kristian, diketuai Paderi Lawrence Andrew yang mahu gereja Katolik terus menggunakan kalimah Allah dalam perhimpunan mingguan mereka. Tindakan Paderi Lawrence Andrew telah mencetuskan protes dalam kalangan segelintir

umat Islam di Malaysia dan sepanjang tempoh kes ini, NGO Melayu Islam seperti ISMA, PERKASA, PEMBINA dan PEKIDA telah mengadakan kempen untuk meraih sokongan golongan Melayu Islam untuk mempertahankan nilai eksklusif kalimah Allah. Hujah yang digunapakai untuk membantah penggunaan kalimah Allah adalah melibatkan aspek pelanggaran Enakmen Agama Bukan Islam (Kawalan Perkembangan di Kalangan Orang Islam) Selangor 1988. Etnosentrisme dari aspek agama iaitu ketaksuban terhadap perjuangan Islam yang melampau telah menyebabkan muncul beberapa NGO Melayu-Islam dalam kancah politik demi mewujudkan sebuah negara yang berorientasikan pemerintahan Islam. Hal ini menjadi salah satu sebab yang membawa kepada munculnya suara aktif dalam menuntut kuasa politik Melayu-Islam daripada PAS dan ISMA. Senario ini telah memberi gambaran bahawa dalam politik baharu pasca reformasi, gerakan Islam telah bergerak melintasi sempadan masyarakat sivil dan menyertai proses yang melibatkan pilihan raya secara lebih terbuka (Mohd Irwan Syazli 2020).

PRU-14 yang berlangsung pada 9 Mei 2018 pula menyaksikan BN yang telah memegang tampuk pemerintahan kerajaan sejak awal penubuhan Malaysia telah tewas kepada sebuah perikatan baharu pimpinan bekas Perdana Menteri, Tun Mahathir Mohamad. BN tewas mengejut, meskipun andaian awal adalah BN mampu untuk menang berdasarkan tiga faktor utama, iaitu 'kerjasama tidak rasmi' di antara UMNO-PAS mampu meraih lebih banyak undi Melayu, tindakan persempadanan semula kawasan parlimen seperti yang didakwa sesetengah pihak dan PH yang bertanding tanpa sokongan PAS yang dijangka bakal kehilangan sejumlah undi Melayu. Pada edisi PRU ini, tentera siber (*cybertrooper*) dipercayai telah memainkan peranan penting menentukan keputusan PRU-14 terutamanya 'perbincangan' oleh media sosial ke atas isu-isu semasa. Media sosial telah menjadi *platform* kepada partisipasi orang awam dalam wacana umum yang akhirnya menyumbang kepada perubahan mentaliti dan sikap dalam kalangan pengundi (Mohd Mahadee et. al 2020; Tapsell 2018). Peratusan keluar mengundi yang pada awalnya dijangka rendah kerana tarikh mengundi jatuh pada hari Rabu juga meleset apabila telah mencatatkan 82.32 peratus. Peratusan ini turut disumbangkan oleh kempen balik mengundi (*#PulangMengundi #UndiRabu #GE-14 #PRU-14*) yang diusahakan oleh Badan Bukan Kerajaan (NGO) yang disebar

melalui media sosial mahupun sumbangan individu perseorangan, termasuk menawarkan tambang penerbangan percuma kepada pengundi luar kawasan balik mengundi.

Perbezaan yang boleh dilihat pada PRU-14 berbanding dengan PRU-13 dan PRU-12 adalah peralihan pilihan saluran media iaitu daripada e-mel, sms, mms, dan blog kepada *YouTube, Facebook, Twitter* dan terkini *WhatsApp* (Tapsell 2018). Portal-portal berita dari dalam atau luar negara pula semakin banyak dan menjadi semakin dominan dalam kalangan rakyat Malaysia. Sifat hibrid aplikasi telefon pintar (*smartphone*) memudahkan berita-berita dan portal dikongsi dalam *WhatsApp group* mahupun *Facebook wall*. Perubahan gaya penggunaan media daripada media arus perdana kepada media baharu yang berteraskan telefon pintar memberi kelebihan kepada PH yang lebih 'efektif' dalam memanfaatkan segenap ruang dalam media baharu ini (Ali Salman et al 2018). Media tradisional seperti akhbar, radio dan televisyen yang lazimnya memilih peristiwa-peristiwa yang ingin dilaporkan dalam ruang dan waktu yang terbatas, sedangkan media baharu tidak terikat dengan keterbatasan tersebut biarpun ia datang bersama dengan suatu polemik baharu khususnya penyebaran berita palsu yang tidak terkawal (Tapsell 2018).

Bercakap mengenai pengaruh etnosentrisme pada PRU-14, isu-isu pendidikan Cina khususnya sekolah vernakular Cina dan pengiktirafan sijil UEC sering kali dimainkan oleh beberapa ekstremis kaum dan agama yang menyebabkan lebih ramai pengundi menolak BN. Kesilapan paling besar BN dalam soal ini ialah terlepas pandang bukan sahaja terhadap kaum Cina, tetapi majoriti rakyat Malaysia yang berfahaman sederhana. Apabila wujud golongan pelampau perkauman yang bertindak di luar batasan rasional dan perlembagaan seperti mempersoalkan kewarganegaraan sesetengah kaum dengan menggelar Cina sebagai 'pendatang' atau ingin menghapuskan sekolah vernakular Cina, dan dalam masa yang sama terdapat parti politik pembangkang dan pertubuhan-pertubuhan lain pro pembangkang yang tampil memperjuangkan hak mereka, rasa curiga dan ketidakpercayaan terhadap BN semakin tidak dapat dielakkan (Lee Kuok et al. 2018).

Asas sokongan padu kaum India terhadap PH pada PRU-14 pula dapat dilihat berpunca daripada implikasi politik etnosentrisme yang berterusan daripada PRU-12 dan PRU-13, selain pelbagai isu yang timbul menjelang PRU-14. Antaranya adalah

permasalahan sosial kaum India secara umum seperti kemiskinan dan kekurangan akses kepada pendidikan yang berkualiti yang tidak selesai menjadi antara faktor utama yang mendorong kaum India untuk berpaksi kepada PH. Kajian Shankar Durairaja, Geshina Ayu Mat Saat & Mohammad Rahim Kamaluddin (2019) turut menjelaskan keadaan persekitaran dan ekonomi setempat yang tidak kondusif sering kali mendorong penyertaan segelintir masyarakat India ke dalam kumpulan kongsi gelap dan terlibat dengan aktiviti jenayah. Meskipun pelbagai dasar pembangunan ekonomi digubal oleh kerajaan BN sejak kemerdekaan bertujuan untuk membanteras kemiskinan dan meningkatkan sosioekonomi semua lapisan kaum, namun dari segi implimentasinya ia dilihat tidak seimbang. Pada masa yang sama, program-program pembangunan luar bandar dan pertanian oleh agensi kerajaan juga dilihat kurang melibatkan penyertaan kaum India lalu membawa kepada keterpinggiran golongan ini. Kurangnya penekanan dan perhatian terhadap kaum India dikhuatiri memberi implikasi langsung terhadap 'survival' mereka di Malaysia (Suresh & Sivaranjan 2018). Peluang pekerjaan bagi golongan belia daripada kaum India juga dilihat agak terhad menyebabkan taraf hidup mereka secara umumnya masih rendah. Hal ini jelas dilihat dalam pembahagian tenaga kerja di sektor awam dan juga sektor swasta. Justeru itu, majoriti masyarakat India menolak sokongan terhadap MIC, sebagai tanda bantahan terhadap implementasi dasar oleh kerajaan BN yang dilihat sebagai tidak adil.

KRITIKAN TERHADAP POLITIK ETNOSENTRISME DI MALAYSIA

Secara umumnya, perasaan prasangka dan ketidakpuasan hati antara pelbagai etnik dalam sesebuah negara bukanlah suatu perkara asing. Tetapi, timbul persoalan bagaimana isu ini ditangani secara berhemah agar setiap lapisan masyarakat yang berbilang bangsa dapat meluahkan hati dan perasaan tanpa menjejaskan keamanan dan keharmonian negara. Persengketaan antara kaum lebih-lebih lagi berkaitan isu agama boleh membawa kepada konflik sivil yang berlarutan, sekali gus membantut pembangunan ekonomi, sosial dan juga politik. Tidak dapat dinafikan, perpaduan kaum adalah elemen penting dan harus diberi perhatian kerana pemupukan hubungan etnik yang berkesan dalam konteks masyarakat majmuk adalah diperlukan bagi menjamin kestabilan ekonomi dan politik.

Hubungan kaum yang harmoni merupakan kunci kepada kemajuan dan kestabilan negara. Namun, mengapa masih ramai ahli politik Malaysia gemar memainkan sentimen perkauman? Adakah rakyat sememangnya terperangkap dengan parti politik berasaskan kaum dan politik perkauman?

Segelintir ahli politik di Malaysia seakan-akan sudah terbiasa atau terpaksa mengikut rentak permainan politik perkauman demi 'survival' diri dan untuk terus dilihat relevan kepada penyokong parti. Tindakan populis berasaskan sentimen 'perkauman' dibuat oleh beberapa ahli politik secara sedar dan sengaja untuk terus berada dalam arena politik. Elemen etnosentrisme turut dilihat muncul di media-media sosial parti politik pembangkang dan kerajaan yang bertanggungjawab memainkan isu perkauman dan bersikap rasis. Segelintir ahli-ahli politik di Malaysia mengeksploitasi isu-isu perkauman dalam usaha mereka mendapatkan kerusi pada pilihan raya umum. Malah, isu perkauman telah menjadi lebih ketara dan semakin berleluasa digunakan sebagai alat politik. Sebagai contoh, menjelang PRU-14 ramai ahli politik daripada semua parti memilih untuk menggunakan sentimen politik perkauman bagi mendapatkan sokongan politik rakyat.

Selain itu, Malaysia masih belum menjumpai formula yang ampuh untuk menangani cabaran kemajmukan penduduknya dan gagal menangani isu-isu perkauman dalam kalangan rakyat. Hubungan antara kaum di Malaysia masih diselubungi prejudis etnosentrisme yang tebal. Perkara ini terus menerus berlaku meskipun penubuhan Malaysia telah menginjak usia lebih separuh abad. Buktinya, kekecohan di pusat membeli-belah Plaza Low Yat pada tahun 2015 dan provokasi perkauman oleh kumpulan himpunan Baju Merah merupakan di antara contoh kegagalan pemerintah menangani isu perbezaan kaum di Malaysia. Hal ini memberi refleksi bahawa sesetengah kelompok lebih cenderung menyelesaikan perbezaan dengan cara kekerasan yang dipandu sentimen etnosentrisme.

Krisis perkauman di Malaysia mutakhir ini ibarat sebuah bom jangka. Ia berlanjutan tanpa usaha jelas parti-parti politik yang mewakili segmen berbeza untuk menyelesaikannya. Dasar-dasar kerajaan, sama ada daripada pemerintahan BN atau PH, hanyalah untuk membentuk perpaduan yang dirumuskan oleh kementerian secara berasingan dan dilaksanakan secara berpisah tanpa naungan sebuah gagasan besar. Kesannya, sentimen etnosentrisme akan menjadi lebih tebal yang menatijahkan kebencian dan persengketaan akibat

tindakan pemain-pemain politik yang ‘menanggung di air keruh’. Pelbagai isu yang timbul selepas PRU-14 turut menunjukkan berlaku polarisasi kaum di Malaysia di bawah pentadbiran PH. Malah, terdapat pihak yang mendesak Waytha Moorthy, selaku bekas Menteri dibawah pentadbiran PH yang menjaga portfolio perpaduan negara dan kesejahteraan sosial segera meletak jawatan kerana beberapa kenyataan dan tindakan yang telah dibuat dilihat lebih banyak mengundang perpecahan kaum. Pada satu sisi, pengerusi HINDRAF itu kelihatan bersungguh-sungguh dengan usaha meratifikasi Konvensyen Antarabangsa Mengenai Penghapusan Segala Bentuk Diskriminasi Kaum (ICERD) di Malaysia. Hakikatnya, tidak timbul isu dan amalan diskriminasi kaum ekstrem di Malaysia seperti yang pernah dibangkitkan beliau kerana pada prinsipnya, semua warganegara Malaysia yang sah diberi kebebasan untuk merebut peluang dalam pelbagai bidang termasuk ekonomi dan pendidikan sejak era pasca merdeka.

KESIMPULAN

Artikel ini merumuskan bahawa etnosentrisme sebagai kecenderungan sesebuah etnik atau kaum terhadap kelebihan yang dimiliki oleh suku kaumnya telah mempengaruhi perkembangan kontemporari politik di Malaysia sejak PRU-12 pada tahun 2008 sehingga pasca PRU-14 pada tahun 2018. Perspektif etnosentrisme melihat kebudayaan, nilai dan kuasa yang dimiliki oleh kaum atau kelompok sendiri adalah yang tertinggi dan sebagai suatu kebijaksanaan, keindahan dan kesucian berbanding kelompok atau kaum lain. Golongan yang terpengaruh dengan politik etnosentrisme, menerusi manipulasi elit politik terhadap isu-isu populis dan yang bersangkutan dengan ‘survival’ sesuatu kelompok percaya secara sedar bahawa unsur-unsur yang terdapat pada budaya sendiri seperti agama, nilai, sikap dan adat resam mereka adalah lebih baik daripada yang dimiliki oleh kelompok-kelompok etnik lain dan mesti dipelihara secara ‘top-down’. Politik etnosentrisme di Malaysia secara tidak langsung mendorong penyokong parti politik untuk melihat kelompok lain sebagai inferior dan lebih rendah dari segi taraf sosial dan budaya. Perbezaan nilai di antara parti politik berasaskan segmen dalam masyarakat memberi kesan terhadap prospek hubungan antara kaum di Malaysia untuk jangka masa panjang.

PENGHARGAAN

Penyiapan artikel ini dibantu oleh Geran Galakan Penyelidik Muda UKM kod 2020-042.

RUJUKAN

- Abd Aziz A'zmin, Farrah Wahida Mustafar, Aimi Khairunnisa Abdul Karim & Nurliana Suhaimi. 2017. Realiti Kepelbagaian Kaum Ke Arah Perpaduan Nasional Pasca Merdeka. *Jurnal Sains Sosial* 2(1): 1-24.
- Amer Saifude Ghazali, Mohammad Redzuan Othman, Zulkarnain Abdul Rahman & Rosmadi Fauzi. 2011. Politik Etnik Malaysia: Analisis Pasca Pilihan Raya Umum Ke-12 Mengenai Sokongan Bukan Melayu kepada UMNO dan PAS. *Malaysia Journal of Society And Space* 7(2): 18-27.
- Ali Salman, Mohammad Agus Yusoff, Mohd Azul Mohamad Salleh & Mohd Yusuf Hj Abdullah. 2018. Penggunaan Media Sosial Untuk Sokongan Politik Di Malaysia. *Journal of Nusantara Studies* 3(1): 51-63.
- Case, W. 2017. Stress Testing Leadership in Malaysia: The 1MDB Scandal and Najib Tun Razak. *The Pacific Review* 30(5): 633-654.
- Chang, Yu-Hern & Cheng, Chien-Hang. 2011. Exploring The Effects of Consumer Ethnocentrism on Preference of Choosing Foreign Airlines: A Perspective of Chinese Tourists. *African Journal of Business Management* 5(34): 12966-12971.
- Che Hamdan Che Mohd Razali & Ahmad Fauzi Abdul Hamid. 2016. Gerakan Islam dalam Pilihan Raya Umum Ke-13. Dlm. Muhamad Takiyuddin Ismail & Sity Daud (pnyt.). 2016. *Pilihan Raya Umum Ke-13: Refleksi Politik Perubahan*, hlm 125-144. Bangi: Penerbit UKM.
- Chin, James. 2020. Malaysia: the 2020 putsch for Malay Islam supremacy. *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs* 109(3), 288-297.
- Dettman, Sebastian. 2020. Authoritarian innovations and democratic reform in the “New Malaysia”. *Democratization* 27(6): 1037-1052.
- Dettman, Sebastian & Weiss, Meredith. 2018. Has patronage lost its punch in Malaysia?. *Round Table* 107(6): 739-754
- Funston, John. 2018. Malaysia’s 14th General Election (GE14) – The Contest for the Malay Electorate. *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 37(3): 57-83.
- Furnivall, J. S. 1994. *Educational Progress in Southeast Asia; With a Supplement on Training For Native Self-Rule By Bruno Lasker*. New York: International Secretariat Institute of Pacific Relations.

- Gullick, John & Gale, Bruce. 1986. *Malaysia, Its Political and Economic Development*. Petaling Jaya: Pelanduk Publications.
- Ishak Saat. 2010. Caturan Politik Pelbagai Kaum Di Tanah Melayu 1946-1957. *Jebat: Malaysian Journal of History, Politics & Strategic Studies* (37): 68-85.
- Jamaie Haji Hamil, Faris Afiq, Muhammad Suhaimi. 2014. Ikhtisar Analisis Pilihan Raya Umum 1978 Hingga 2013 di Malaysia. *Geografia: Malaysian Journal of Society And Space* 10: 39-53.
- Junaidi Awang Besar, Muhammad Hazim Abdul Ghani, Mohd Fuad Mat Jali & Novel Lyndon. 2015. Pola Politik Kaum Dalam Pilihan Raya Umum Malaysia Ke-13: Kajian Kes Negeri Selangor. *Malaysian Journal of Society and Space* 11(9): 99-111.
- Lee Kuok Tiung, Rizal Zamani Idris & Rafiq Idris. 2018. Propaganda dan Disinformasi: Politik Persepsi dalam Pilihan Raya Umum Ke-14 (PRU-14) Malaysia. *Jurnal Kinabalu* (1): 1-21.
- Mansor Mohd. Noor. 2010. Hubungan Melayu dan Cina di Malaysia Masa Kini: Buta dengan Perubahan Realiti Sosial Negara. *DEMOKRASI* 9(2): 185-207.
- Mohammad Agus Yusoff & Shah Mohd Akmal Abdul Halim. 2019. Tingkah Laku Pengundi Felda dalam PRU-14: Identifikasi Parti, Sosiologikal atau Pilihan Rasional. *Akademika* 89 (3): 167-182.
- Mohd Mahadee Ismail, Azlina Abdullah, Nor Azlili Hassan & Mohd Sabri Md Nor. 2020. Perkembangan Politik Era Malaysia Baharu: Pandangan Eksklusif Belia Terpelajar. *Akademika* 90 (Isu Khas 1/Special Issue): 161- 174.
- Mohd Ridhuan Tee Abdullah. 2015. Cabaran Intergarasi Antara Kaum di Malaysia: Perspektif Media, Pertubuhan Bukan Kerajaan dan Parti Politik. *Jurnal Hadhari* 7(1): 33-60.
- Muhammad Nadzri Mohamed Nor. 2018. The 14th General Election, the Fall of Barisan Nasional, and Political Development in Malaysia, 1957–2018. *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 37(3): 139–171.
- Muhamad Takiyuddin Ismail & Sity Daud (pnyt.). 2016. *Pilihan Raya Umum Ke-13: Refleksi Politik Perubahan*. Bangi: Penerbit UKM.
- Nazri Muslim, Nik Yusri Musa & Ahmad Hidayat Buang. 2011. Hubungan Etnik Di Malaysia Dari Perspektif Islam. *Kajian Malaysia* 29(1): 1-28.
- Mohd Irwan Syazli Saidin. 2020. *The Arab Uprisings and Malaysia's Islamist Movements: Influence, Impact and Lessons*. London & New York: Routledge.
- Saravanumutu, Johan. 2016. *Power Sharing in a Divided Nation: Mediated Communalism and New Politics in Six Decades of Malaysia's Elections*. Petaling Jaya: SIRD.
- Shankar Durairaja, Geshina Ayu Mat Saat & Mohammad Rahim Kamaluddin. 2019. Exploring Demography and Sociological Factors Underlying Decisions to Join Gangs among Indians. *Akademika* 89 (1): 33-43.
- Shamsul Amri Baharuddin. 1996. Debating about Identity in Malaysia: A Discourse Analysis. *Southeast Asian Studies* 34 (3) December: 8-31.
- Sumner, W.G. 1960. *Folkways: The Sociological Importance of Usages, Manners, Customs, Mores and Morals*. New York: Ginn and Co.
- Suresh Kumar N. Vellymalay & Sivarajan Ponniah. 2018. Tsunami dalam Pilihan Raya Umum Ke-14: Peralihan Sokongan Daripada Politik Etnik Kepada Multietnik. *Jebat: Malaysian Journal of History, Politics & Strategic Studies* 45(2): 206-231.
- Syed Husin Ali. 2015. A Critical Review of Syed Husin Ali's Memoirs of A Political Struggle. *Kajian Malaysia* 33(1): 123-145.
- Tapsell, Ross. 2018. The Smartphone as the "Weapon of the Weak": Assessing the Role of Communication Technologies in Malaysia's Regime Change. *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 37(3): 9–29.
- Weiss, M.L. 2020. The Limits of "Populism": How Malaysia Misses the Mark and Why That Matters. *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 39(2): 207-226.

Mohd Irwan Syazli Saidin (corresponding author)
 Pusat Kajian Sejarah, Politik dan Hal Ehwal Antarabangsa
 Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
 Universiti Kebangsaan Malaysia
 43600 Bangi Selangor
 Malaysia
 Email: irwansyazli@ukm.edu.my

Balqis Bazilah Othman
 Pusat Kajian Sejarah, Politik dan Hal Ehwal Antarabangsa
 Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
 Universiti Kebangsaan Malaysia
 43600 Bangi Selangor
 Malaysia
 Email: balqisothman@gmail.com

Received: 2 February 2021

Accepted: 28 August 2021